

I.N.J.

SENDE-BRIEFF

AN

DIE VON GOTT HOCHERLEUCHTETE
UND BEGABTE DER NATUR VERSTÄNDIGE
SEHR VORTREFFLICHE HN. HN.
DES DECEM VIRATS DER FRATERNITÄT
DES SO GENANTEN ROSEN-CREUTZES

ZENDBRIEF AAN DE DOOR GOD ZEER VERLICHTE
EN BEGAAFDE, IN DE NATUUR BEDREVEN,
ZEER VOORTREFFELIJKE TIEN HEREN
VAN DE BROEDERSCHAP
VAN HET ZOGEHETEN ROZEKRUIS

1705

vertaling:

Ruud Muschter

∴

Groningen

muschter@home.nl

<http://members.home.nl/muschter>

3 februari 2012

INHOUDSOPGAVE

Inleiding van de vertaler.....	4
Bronvermelding	7
Het Duitse omslag.....	8
Vertaling Duitse omslag.....	9
Kort bericht over de Broeders van het Rozekruis	10
Stormtoren Schweighardt.....	30

INLEIDING VAN DE VERTALER

In 1614, 1615 en 1616 verschenen in Duitsland de roemruchte werken *Fama Fraternitatis*¹, *Confessio Fraternitatis*² en de *Chymische Hochzeit Christiani Rosenkreutz*. Deze geschriften maakten gewag van het bestaan van de Rozekruisers Orde in Europa en werden opgevolgd door een verklaring die in Parijs in 1623 op de muren van de stad werd bevestigd. De inhoud daarvan was als volgt.

"Wij, vertegenwoordigers van de hoogste Raad van het Roze-kruis, verblijven zichtbaar en onzichtbaar in deze stad, bij de gratie van de Allerhoogste, tot wie het hart van de rechtvaardigen zich wendt. Zonder boeken of tekens spreken wij, en wij leren dit ook aan anderen, in alle talen van de landen waar wij willen verblijven om de mensen, onze gelijken, van dodelijke vergissingen te bevrijden.

Indien iemand ons slechts uit nieuwsgierigheid wil ontmoeten, zal hij nooit met ons in contact komen. Als echter zijn wil hem ertoe brengt zich te laten inschrijven in het register van onze Broederschap, dan zullen wij, die de gedachten kunnen doorzien, hem tonen dat wij waarlijk onze beloften nakomen. Zo vermelden wij niet de plaats waar wij in deze stad verblijven, want de gedachten toegevoegd aan de waarachtige wil van de lezer zullen het mogelijk maken dat hij ons leert kennen, en wij hem leren kennen."

Nadien verschenen vele geschriften *pro* en *contra* de Rozekruisers. Er is nog een derde type geschrift, namelijk de open brief, waarin een in de Orde geïnteresseerde persoon een openbare

¹ *Fama fraternitatis Roseae Crucis oder Die Bruderschaft des Ordens der Rosenkreuzer*, Cassel, 1614.

² *Confession oder Bekandnusz, der Societet und Brüderschaft R.C. An die Gelehrten Europae*, Cassel, 1615.

oproep doet aan de Rozekruisers om contact met hem op te nemen en hem in hun Broederschap op te nemen. In die zin valt ook dit soort werken onder de geschriften *pro* de Rozekruisers. De Zendbrief is eveneens een apologie, die sterk gelaardeerd is met cryptische verwijzingen naar alchemistische processen.

In de aanhef van het huidige werk wordt verwezen naar de Tien Heren. Hiermee verwijst de auteur ongetwijfeld naar het aantal leden van de Broederschap dat genoemd wordt in de *Fama*, inclusief haar symbolische stichter, Frater Christian Rosen Creutz.

De tekst van de Zendbrief is opgebouwd uit verzen, met het rijmschema a b a b. Het gaat om zesvoetige jamben, ofwel alexandrijnen. In de vertaling heb ik het rijmschema behouden, doch niet geheel het metrum.

De tekst, die geen paginering kent, is doorlopend, maar voor de duidelijkheid heb ik in de vertaling de verzen door een witregel van elkaar gescheiden.

Ter verduidelijking van de beeldspraak heb ik deze op tal van plaatsen gekoppeld aan een ander werk, namelijk het *Chymisches Kabinet* ofwel de *Atalanta Fugiens*, van Michael Maier, 1708 en eerder. Maar ook aan een heel bijzondere afbeelding van een symbolische stormtoren, van Theosophilus Schweighardt, 1618. Omdat de tekst zonder die afbeelding niet goed te volgen is, heb ik haar achter in deze vertaling opgenomen. De afbeelding maakt dus geen deel uit van het oorspronkelijke Duitse manuscript.

Het document eindigt met een raadselachtige getallenreeks, onder verwijzing naar de kabbala.

Een anonieme auteur ondertekende het geheel, en wel met drie letters: I.N.J. Dit fenomeen zien we ook bij diverse andere Rozekruisersapologieën, zoals bij het *Sendtschreiben oder einfeltige Antwort an die hocherleuchte Brüderschafft desz hochlöblichen ordens desz Rosen Creutztes auff die von ihnen ausgefertigte Famam und Confessionem der fraternitet* (Rondschrifven of eenvoudig antwoord aan de zeer verlichte Broederschap van de zeer loffelijke orde van het Rozekruis op de door haar uitgevaardigde *Fama en Confessio* der Broederschap: C.H.C., 1615); bij het *Einfältige und kurze Antwort über die ausgegangene Fama und Confession* (Eenvoudig en kort antwoord op de uitgegeven *Fama en Confessio*: Philippo à Gabella, tevens C.V.H., 1615); en bij *Ein wolgemeyntes Antwortschreiben an die hochwürdigen und weitberümbten Herrn Brüder desz hochpreiszlichen Rosencreutz-Ordens* (Een welgemeende antwoordbrief aan de zeer eerwaarde en wijd en zijd beroemde Heren Broeders van de hooggeprezen Rozekruisers Orde: S.V.S.P., 1619). Om I.N.J. te interpreteren als In Nomine Jesu zou mij iets te ver gaan.

Ruud Muschter³

³ Lid van de Grote Raad van de A.M.O.R.C. (Nederlandstalige Jurisdictie) van 21 maart 1988 tot 21 maart 2010.

BRONVERMELDING

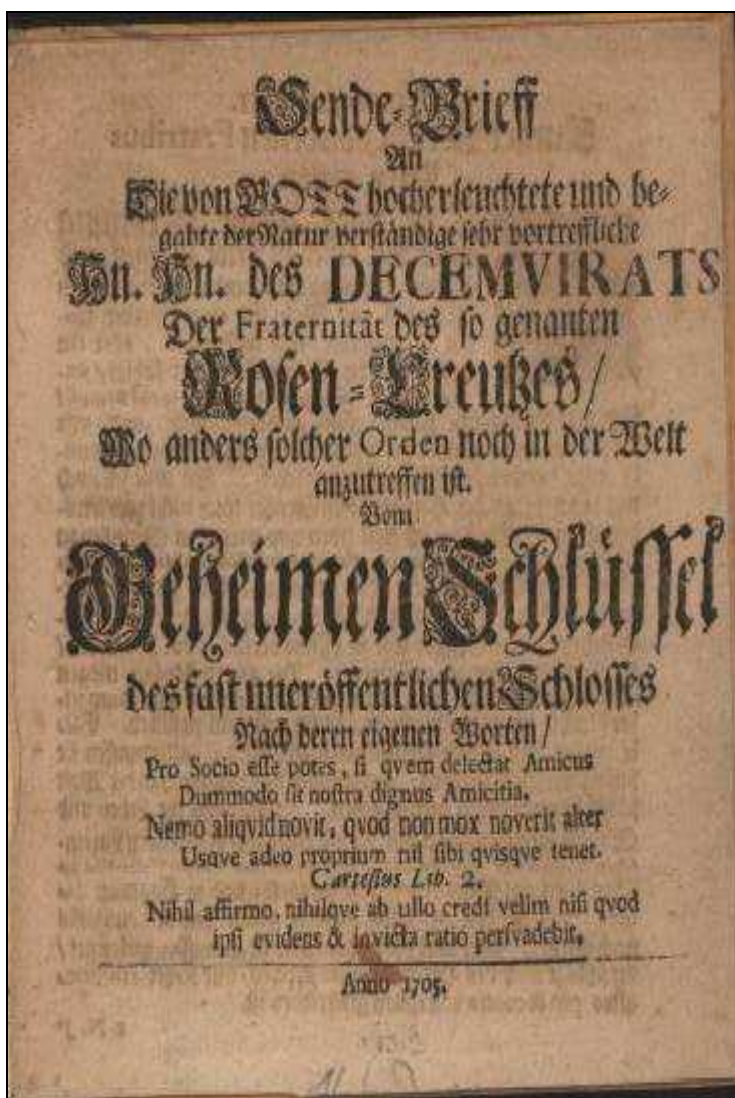
1705, Sende-Brieff An Die von Gott hocheleuchtete und begabte der Natur verständige sehr vortreffliche Hn. Hn. des Decemvirats Der Fraternität des so genanten Rosen-Creutzes, Wo anders solcher Orden noch in der Welt anzutreffen ist: Vom Geheimen Schlüssel des fast uneröffentlichen Schlosses Nach deren eigenen Worten ...

<http://www.zvdd.de/dms/load/met/?PPN=urn%3Anbn%3Ade%3Absz%3A14-db-id3349180224>

1618, Stormtoren, Theosophilus Schweighardt

http://28.media.tumblr.com/tumblr_ku3qzkwadI1qzvc7o1_500.jpg

HET DUITSE OMSLAG

VERTALING DUITSE OMSLAG

Zendbrief
aan
de door god zeer verlichte
en begaafde, in de natuur bedreven,
zeer voortreffelijke tien heren
van de Broederschap
van het zogeheten
Rozekruis
en waar elders te wereld
deze Orde nog kan worden aangetroffen.

Over de geheime sleutel van het
- volgens haar eigen zeggen -
welhaast niet te openen slot

Als gij voor samengaan kunt zijn, trekt dat een vriend aan,
en dat vormt onze verdiende vriendschap.
Niemand heeft iets geleerd, of een ander komt het wel spoedig
te weten.
Voortdurend leg ik alles goed voor; niets eraan houd ik geheel
vast.

Descartes, Boek 2⁴.

Ik beweer niets zo maar, en wil niemand iets laten geloven
waarvan hij zich niet schijnbaar en onweerlegbaar
met zijn eigen verstand heeft overtuigd.

1705

⁴ Institutio philosophiae secundum principia, René Descartes, 1596-1650, Londen, 1672.

Aan de toegenegen lezer.

KORT BERICHT OVER DE BROEDERS VAN HET ROZE-KRUIS.

Het is niet mijn bedoeling mij met diegenen te velde te begeven die zich tot bloedens toe tegen een partij keren - en geleid worden door hetzij hun neiging, hetzij door een ongegronde waan en ijver - en met het zwaard in de hand een gevecht te riskeren. Ik ben mij er namelijk wel van bewust, dat de menselijke passie vrijwel onbedwingbaar is, en dat vaak de vooringenomen mening het ware begrip - waarmee men in de kern alles moet doorzoeken - beheerst. Zo zal ik ook met de vijanden van de heren Rozekruisers niet twisten of mij in een handgemeen begeven. Ik zal daarentegen ieder onpartijdig mens verwijzen naar hun geschriften, zoals naar de *Fama Fraternitatis*, *Rotam Mundi*⁵, et cetera, die in vier talen allang aan de wereld bekend zijn. Daarmee stel ik de heren theologen in de gewenste dispositie om zich met hun⁶ argumenten, zoals men ze vaker geprobeerd heeft te doorgronden, tevreden te stellen, of ze te weerleggen. De heren medici mogen naar hun believe van hun medicijnen denken wat hun zelf goeddunkt. Ik ben te gering om er een oordeel over te vellen. Velen willen deze Orde reeds vernietigen, en op alle mogelijke manieren wordt zij vervolgd. Anderen echter willen nog wel dat zij in de wereld is, als zij maar sterk in het verborgene opereert.

Hoe men tegen hun⁷ levenswandel moet aankijken, blijkt uit een brief van een van hun Orden, in Latijnse verzen, die met het oude exemplaar van Basilius Valentinus⁸ in Frankfurt am Main in 1611 werd afgedrukt en te Hagenou gedateerd. Daarin staat,

⁵ *Rota mundi*, 'Het rad der wereld'; een oude Rozekruisersterm.

⁶ Van de Broeders.

⁷ Id.

⁸ Duitse monnik en alchemist, 1394? n.Chr. - ?.

dat in de 15e eeuw nog honderd van deze lieden geleefd hebben. Wie echter iets meer over hen zou willen weten, die sla de kerkelijke en kettergeschiedenis na van de heer Arnold⁹, waarin pro en contra over hen wordt geschreven.

I.N.J.

⁹ Gottfried Arnold, 1666-1714, *Unpartheyische Kirchen- und Ketzerhistorie*, 1688. Hij schreef ook een werk over mystieke theologie.

I.N.J.

Van kindsbeen af bad ik de grote God
Niet om veel goed of geld, of hoge stand van eer
Die enkel ballast zijn, der mensen zware lot
En nietig zijn. Mijn hart kent hij wel zeer

Om wijsheid bad ik hem, dat hij mij die mocht geven
En om de hemel bid ik hem nog alle tijd
En dat hij geve mij het nodige in dit leven
Dan is mijn lof en dank hem voortaan steeds bereid

Is mijn zondesschuld, zo als ik meen, bedekt
Verdronken in de zee, dan blijkt zij goed verzonken
Als Jezus naar mijn graf zijn hand heeft uitgestrekt
Wordt uit genade mij het leven wel geschonken

Dit is mij schat genoeg, die trekt mij meer dan goud aan
Het is mij eer genoeg, onder hoge stand geschaard
Wanneer ik in de hemel ook daar in hem mag opgaan
Al ben ik in de wereld, toch ben niet bekend op aard

Verheug ik mij hier aan al waaraan God werkte
En aan hetgeen de natuur de schepper toevertrouwt
Aan aarde, vuur en lucht, aan het water en zijn sterkte
En aan hetgeen zijn hand zo kunstig heeft gebouwd

Al jaren heb ik vele filosofen gelezen
Doch wijsheid is alleen van Gods genade gekend
Ach, wist de mens toch waar zijn eigen wezen
Is, en werd het verstand niet zó slecht aangewend

Mocht hij zichzelf als stof, als as en aard beleven
- Zoals hij was geboren, had hij het grote Licht
Dat zal hem wederom geworden na zijn sneven -

Dan was hij nauwelijks trots en negatief gericht

Mens, zie de hemel aan, kent gij het nat
Dat alle deugd bezit die de winden vult?
Het is de wijsheid die met hartenlust u omvat
Zo niet, blijft de natuur tot nu voor u verhuld

Ik heb wel heel wat land, doch zonder roem gezien
Veel moeite, geld en tijd vergeefs heb aangewend
Veel moet in deze wereld nutteloos geschiên
Dat heb ik echter eerder nimmer onderkend

Totdat door Gods genade het mij werd toegestaan
Uw waardevolle schrift die woorden te ontnemen
En dat nog deze Orde van start ooit is gegaan
Waarvan reeds lang geleden een ieder kon vernemen

Zich op het kruis beroemend, daarbij drie rozen kent
Wat had ik mij toch gaarne tot een van u gewend
Gij, die door God zo rijk met wijsheid bent verwend
Ik zou zeer vergenoegd zijn en content

En kan ik u niet bedienen naar waarde en naar stand
Dan moet mijn goede wil u dienen als een knecht
Het geluk verscheen nog nooit zo aan mijn kant
Mijn hart noem ik wel goed, de woning echter slecht

De voeding geeft mij God in deze barre tijden
Doch niet in overvloed; men zelden het goede heeft
Door vechtende heren de onderdanen armoë lijden
De wereld is in strijd geheel met bloed verkleefd

De eerezucht is te groot, en land en lieden grieft
Tevredenheid de wereld verlaten moet
Een ieder zoekt naar buit, de oorlog is geliefd

Daarom zo snood wordt aangewend het mensenbloed

Aan u ontbreekt er niets, gij leeft gans vergenoegd
Gij hebt al wat u wenst, en wat gij wilt, hebt gij
De genade Gods heeft dit u zo maar toegevoegd
Tekorten kent gij niet, aan goud gaat gij voorbij

Doch in op de gehele aarde kan niets volledig zijn
En toch ontbreekt u iets, zoals gij zelf ook toegeeft
De strenge aard' herkent u niet op haar terrein
En daarom is het, dat gij in het verborgene leeft

Verwaardig mij de eer, zo vraag ik u, o mannen wijs
Zo niet, schrijf of ik dwaal in wat ik hier heb staan
Aan u verborgen gunners geef ik een eerbewijs
Wat ik van harte meen, en neem dat van mij aan

En hij is uiterst welkom, die hier naartoe mocht komen
Dan bracht ik hem een witte zwaan¹⁰ op grootse wjz'
Ik weet dat dit gerecht wordt op- en aangenomen
Meer wat hij heeft en kan, geeft niemand prijs

De goden zijn vaak al met wilskracht te verblijden
Apollo neemt eenvoudig kruid en drank voor lief
Een weinig zout en brood heeft vrienden nooit gescheiden
Het water als zijn vriend brengt hem geen ongerief

Ik ken het slot der heren, waaruit trompetten schallen¹¹
*Venite digni*¹², ofschoon ik maar niet waardig word

¹⁰ Symbool uit de alchemie, staande voor de witte fase. De auteur gaat nu in op een oude Rozekruisersafbeelding, te weten van een reusachtige, verrijdbare stormtoren, waarop en waaromheen talloze symbolische elementen geplaatst zijn. Rechts bovenaan op de afbeelding is de zwaan te zien. *Collegium Fama Fraternitatis*, Daniël Mögling, ofwel Theosophilus Schweighardt, 1618.

¹¹ Stormtoren, rechts. Uit een van de schietgaten steekt een schallende trompet.

En ik, voor mij, hoop niet in zulk een bron te vallen
Dat is de plek waarin men dwalenden stort¹³

Voor uw schone zwanen is mijn dank zeer groot
Voor uw slangenmens¹⁴ en voor de vuregloed
Voor de visser met het vat, in het water zonder boot
De aanblik van het windekind¹⁵ genoeg doet

Het ergon¹⁶ is wat ik meer dan schatten min
Die de beker van uw wijsheid ons zo verstandig voorstelt
Want zonder godsvrucht komt geen vis de netten in
Ik houd het meer met God dan met de schat der wereld

Wellicht schrijf ik te koen, gij zult het mij vergeven
Dat ik mij hierbij voordoe alsof ik ware wijs
Nee, ik begeer de wijsheid eerder na te streven
Aan u de roem van eer, der wijsheid hoge prijs

¹² Stormtoren, midden. "Komt, waardigen." Dit is het opschrift boven een van de twee toegangsdeuren.

¹³ Stormtoren, linksonder. Toch wordt de man die boven de bron hangt ook wel geïnterpreteerd als iemand die uit de bron omhoog wordt getakeld, in plaats van erin afgezonken.

¹⁴ Stormtoren, linksboven.

¹⁵ Michael Maier zegt hierover: "Hermes, de voortreffelijke natuurkundige, beschrijft in zijn *Smaragden Tafel* heel duidelijk met korte woorden het werk van de natuur, wanneer hij naar voren brengt: 'De wind heeft hem in zijn buik gedragen.' Hij wil daarmee aangeven, dat datgene wat de zon als vader en de maan als moeder heeft, door de winderige rook wordt gedragen - als een vogel door de lucht - voordat het aan het licht treedt. Want uit de gestolde rook en wind, welke beide men slechts een bewegende lucht kan noemen, ontstaat het water. Daaruit worden voorts onder vermenging met aarde alle mineralen en metalen opgewekt." En: "Nu kan men zich afvragen, wat de wind eigenlijk in zijn buik draagt. Wij antwoorden, dat het chemisch gezien (...) een zwavel is, die in het levendige kwikzilver zit. In natuurkundig opzicht is het een vrucht die snel aan het licht wil treden." Michael Maier, *Chymisches Kabinet*, Toelichting I.

¹⁶ *Ergon*, het binnenwerk, als pendant van het *parergon*: datgene waarin het binnenwerk zich bevindt; de drager ervan.

Ik dank u zeer, o God, uw onderricht dank ik
Dat gij mij toonde wat mij te zoeken staat
Dat duidt niet op meer kunst elk ogenblik
Zo moeilijk is het niet, wat men nu nemen gaat

Als wel te weten wat, en waar de arbeid heenleidt
Gewichten, maat en vuur en wat daartoe bepaald
Opdat veel geld niet net als de rook verspreidt
Hoe velen hebben in dit werk gefaald

Hoe klagen dezen zeer: hun glas niet heel gebleven
Al dezen heeft Mercurius hevig beetgenomen
Hoe zij ondanks het grote vuur mislukten in hun streven
Hoe daar vuur en wind de hoop heeft weggenomen

Een ieder wil dit werk door grote gloed volvoeren
De natuur vermeesteren, spaar er geen arbeid aan
Wil ook de elementen tot het eerste wezen¹⁷ voeren
Destilleer, zodat ze aan hem onderdanig gaan

En door de alchemie hun volgzaamheid betaamt
Dan neemt hij ander werk, ik weet niet wat voor iets
Dra neemt hij vitriool en wat een schurk beraamt
Aluin en marcasië¹⁸, daaronder echter niets

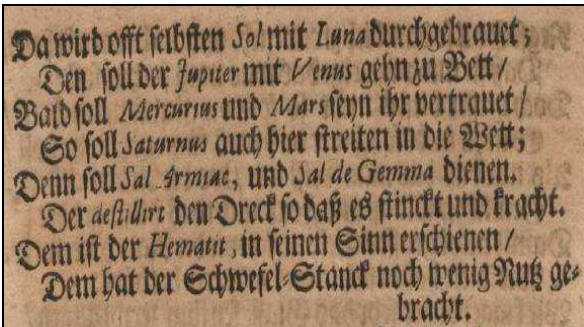
Wat bij dit werk zit of ertoe behoort
Urine¹⁹, drek en manedauw, dat neemt de een
De ander wil dat kamfer iedereen bekoort
Nam groene uitslag aan en wat hem passend toescheen

¹⁷ De alchemistische *prima materia*.

¹⁸ Aangeduid in de alchemie met een ster. Verzamelnaam voor talrijke stoffen, maar in zuivere vorm is het ijzerdisulfide (FeS₂).

¹⁹ "Manen-Thau, Harn / Stercus und Urin." 'Harn' is reeds een term voor urine.

Vaak worden zon en maan nog doorgebrouwd
Met Venus ga dan Jupiter naar bed
Al dra zijn Mars, Mercurius haar ook vertrouwd
Zo moet Saturnus ook hier strijden in de wed

Moet doen wat sal-armoniak en sal de gemma²⁰ gebiedt
Die destilleert de troep zodat het stinkt en kraakt
Hem is verschenen in de geest de hermatiet²¹
Hem heeft de zwavelstank nog weinig wijzer gemaakt

Hij wil metalen door nitraatzuur²² dwingen
Een koningswater²³ ontbindt zijn erts geheel
Doch eroderen is nog niet de bron inspringen
Mijn vriend, zoek het elders, want dit is niet reëel

En vindt hij het niet, dan moet het meerzout sproeien
Tartarus²⁴ kracht moet geven aan de brandewijn

²⁰ Rotszout.

²¹ Donker ijzeroxide.

²² Het Duitse origineel geeft: *aqvafort*.

²³ Id., *Aqua Regis*, een goudoplossend zoutzuur en salpeterzuur-mengsel.

²⁴ De auteur lijkt hier te verwijzen naar de stelling van Paracelsus, dat het menselijk lichaam allerlei lichamelijke en geestelijke dingen opslaat, net als

De geest van wijn moet stroomgewijs gaan vloeien
Dra moet lampvuur voor het werk gekozen zijn

Kalk, steen en gist, zij moeten tot dit werk behoren
De paardenmest als vuur hun diene, gans alleen
Als zich de sterren sieren, zal hij zijn zout aanboren
De wereld wil bedrogen worden in het gemeen

De natuur zal zelf geen vreemde zaak prefereren
Alleen belooft hetgeen gelijk haar wezen is
Uit mensen kan zij niet ijs en metalen fabriceren
Zij neemt geheel niets aan wat niet van haar rijk is

Wat tot metaal behoort, laat zij volledig varen
Bij wat het zaad ontbeert geen opbrengst hoort
Het ene kan slechts met hetzelfde paren
Geen leeuwenbloed brengt witte lammeren voort²⁵

Wanneer men anders handelt, dan de natuur beschikt
Dan heeft men al het geld niet nuttig aangewend
Geen schutter treft het doel als hij niet zuiver mikt
En zonder goed kompas een schip zijn koers niet kent

Wie dan ook zijn geld en tijd aldus verdeed
Moet niet schelden op het werk, de wijsheid niet verachten
Die kunnen het ook niet helpen dat hij het zo heeft besteed
En sommigen hierin niet veel verstand meebrachten

een wijnavat wijnsteenzuur (tartraat) opslaat. Theophrastus Paracelsus, *Opus Paramirum*, 1531.

²⁵ "Zoals het vuur een vuur, de perenboom een perenboom, en het paard een paard genereert en tevoorschijn brengt, zo brengt ook het lood lood voort en geen zilver; en het goud goud en geen tinctuur. Dit goud is alleen eigen aan de wijzen en bij hen bekend, en zij ontkennen geenszins dat zij het aan het eind van hun arbeid nodig hebben voor een gisting. Want de gisting brengt het gistende tot zijn aard. Zonder dit wordt geen tinctuur tot een volledig einde gebracht." Michael Maier, *Chymisches Kabinet*, Toelichting XVIII.

Wat Hans²⁶ aan allen zegt, moet helderen niet doen weifelen
Dat onmogelijk is wat de kunst lijkt te verklaren
Als iedereen het wist, dan zou de wereld twijfelen
Het is daarom maar goed, dat weinigen het licht ontwaren

Uit velen zouden tot Sardanapalus²⁷ zijn verklaard
Hun gunt men Midas' oren²⁸, die slechts het goud zich wensen
Dan werd uit mensen vee op deze ronde aarde
De kleinere zou de grote dan begrenzen

De mens zou bijna, als het kon, de Schepper zelf vergeten
En zijn heil zoekt hij slechts nog in het goud
Waar bleef dan het gebed voor drinken en voor eten
Geen onderdaan die dan zijn heer nog hooghoudt

Stel dat die gave Gods tot handwerk zou gedijen
Dan zou de handwerksman het werk maar moeizaam afgaan
En menig deern verbeeldde zich, de keizer zelf te vrijen
De boer werd edelman; liet ploeg en eg dan staan

Ik ben nu echter wederom bij het eerste punt beland
Verlate ik de scherts die gij hebt aangehoord
De kunst blijft zo verborgen en blijft toch bij de hand
Die wordt niet door iedereen zo gemakkelijk opgespoord

Doch als het mij gegeven is, wil ik de vraag wel stellen
Of niet de steen de aanvang is, of is het toch geen steen?
Zoals Basilius²⁹, Bernhard³⁰ en anderen ons vertellen

²⁶ Vermoedelijk duidt de auteur op het oude Swäbische sprookje Der dumme Hans.

²⁷ Assyrische koning. Na te zijn verslagen, bracht hij zijn gehele hofhouding en zichzelf om. Onduidelijk waarom de auteur naar hem verwijst.

²⁸ Koning Midas werd door Apollo vanwege grootspraak gestraft met ezelsoren.

²⁹ Basilius Valentinus, Duitse monnik en alchemist, 1394? n.Chr. - ?

Waarin de natuur haar arbeid doet, en werkt geheel alleen

Of niet de leeuw de macht heeft om de zon te wederstreven

Of niet een watervuur³¹ ons in de nood terzijde staat

Of niet de kleverigheid aan het ding wordt toegeschreven

Of niet de maagdenmelk³² van hetzelfde is gemaakt

Of niet de majesteit in de fontein moet komen

Of niet door machtig water het vuur zijn voedsel vindt

Hoe of niet hitte en koude in voortdurende liefde stromen

Voordat de rode man³³ er aan zijn eind begint

Die door de grauwe wolf begerig is aangevreten³⁴

³⁰ Waarschijnlijk betreft het graaf Bernhard, auteur van *Aurifontina Chymica*, een verzamelwerk met veertien verhandelingen over kwik.

³¹ "De filosofen hebben er het volgende over gezegd: Was met het vuur en verbrandt met het water. Het vuur dat op deze wijze reinigt, en het water dat brandt, zijn slechts in naam verschillend. In het volbrengen van hun taak zijn ze aan elkaar gelijk. Met dit water of met dit vuur moet het erts der filosofen worden afgewassen en van zijn overvloedige vochtigheid ontdaan, en worden uitgedroogd en gereinigd." Michael Maier, *Chymisches Kabinet*, Toelichting XIII.

³² Hetzelfde begrip als *Aqua Vitae* of Mercuriaal Water, een universeel, alchemistisch oplosmiddel.

³³ Vermoedelijk verwijst de auteur naar 'de rode man' als alchemistische, donkerrode zwavelverbinding, maar ook als de middelaar tussen zout en zwavel. "Open nu de Deur van de Zon, loop naar binnen. Daar zult gij een Rode Man zien, die in zijn rechterhand een driehoek met een kruis houdt, maar in zijn linkerhand het Oog van de Wereld, met daar doorheen een dunne lijn. Sta stil en geloof mij dat dit de Tekenen zijn van mijn Geheime Gulden Vlies, die wanneer zij geplaatst zijn in de Bol der Geheimen, de Zon doen verduisteren. Doordat zij door verschillende kleuren en fasen gaan, doen zij de Hemelse Morgen ontstaan." Hadrianus a Mynsicht, arts, 1509-1638.

³⁴ "De koning is door de wolf opgegeten, doch toen hij verbrand werd, kreeg hij het leven terug." Michael Maier, *Chymisches Kabinet*, Zinnebeeld XXIV. En: "Deze onverzadigbare veelvraat krijgt het lichaam van de dode koning toegeworpen. Niet opdat hij hem zou verscheuren en opeten, doch opdat hij hem door zijn eigen dood het leven weer zou teruggeven en hem zou opwekken." Michael Maier, *Chymisches Kabinet*, Toelichting XXIV.

Doch hij werd niet verzwakt, het maakte hem slechts sterk
Met de kracht van het bloed dat in hem heeft gezeten
De cirkel der natuur is beslist een wonderwerk

Of niet vier elementen in één ding verkeren
Die niet te zien zijn, in één woning saamgeraakt
Of niet de draak een heftig vuur kan genereren
Of niet de Nijl uit O en A³⁵ is aangemaakt

Of Perzië, dat grote hitte dulden moet
Egypte niet kan helpen, waar een koning heerst
Of niet de koning zweten³⁶ moet in ijs en gloed
Of niet Mercurius onzichtbaar bij de zon verkeert

Of er een kamfer³⁷ is, dat heel niet riekt en brandt
Een vuurbestendig ding dat doorlopend bestaat
Of niet Magnesia³⁸ aan magneten is verwant
En met de slangenman uit liefde slapen gaat

³⁵ *Omega en Alpha*, einde en begin.

³⁶ De allegorische koning Duenech riep de hulp in van de arts Pharut om hem van zijn melancholie te verlossen. Pharut = Hebreeuws voor 'fruit'. Deze arts genas hem via een saunabad. *Theatrum Chymicum* (6-delig compendium van alchemistische geschriften), III, pp. 756-757, Lazarus Zetzner, Oberursel, 1602. Zie Michael Maier, *Chymisches Kabinet*, Zinnebeeld en Toelichting XXVIII.

³⁷ "(...) is te zien, dat het vuur en het water hun eigenschappen hebben uitgewisseld, of dat de aard van het filosofische vuur heel anders is dan die van het gewone vuur, en het filosofische water de tegenpool van het gewone water is. Een waar voorbeeld levert ons de ongebluste kalk of het Griekse vuur dat, wanneer het met water wordt overgoten niet dooft, doch ontbrandt, wat geheel tegennatuurlijk is. Een dergelijke aard heeft ook kamfer, alsmede (...) agaat, die wanneer ze gedooft moeten worden, veel gemakkelijker met olie dan met water te bedwingen zijn. Want slechts olie die zich ermee vermengt, dooft hun vurige lichaam." Michael Maier, *Chymisches Kabinet*, Toelichting III.

³⁸ De filosofische zon brengt door haar schijn en schaduw een gelijkmatige dag en een nacht teweeg, die Latona of Magnesia kan worden genoemd." Michael Maier, *Chymisches Kabinet*, Toelichting XLV.

Of niet de koning een grauw wambuis³⁹ moet dragen
Of niet de slang als hulp zal moeten bijstaan
Of liefde niet door louter vuur moet slagen
Of naakte man en vrouw het bad saam moeten ingaan

Of niet de *Glaura*⁴⁰ de zilverkleuren draagt
Of niet een droge vochtigheid het windekind kan bedaren
Of niet een vochtige stof de beide slangen plaagt
En zij door zuiver vocht in het bad tevreden waren

Of er geen zwavels zijn die niet naar zwavel stinken
Die simpel onze nimf tot een kleine stof muteert
Of niet lucht en aarde en vuur in één ding blinken
De koning het koude ijs als hoogste pracht waardeert

Of niet een smaragden kleur als eerste kleur verschijnt
En niet een witte kleur zich daaropvolgend roert
Of niet een zwarte kleur in de witte stenen zijnd
Of niet een getemperd vuur allengs tot oogsten voert

Of niet een Theriac⁴¹ uit deze bron gebaard

³⁹ De beroemde *Rosarius* meldt, dat het gewaad van de grote vorst Duenech, dat met transpiratie was bevekt, door het vuur moest worden gewassen en met water weer verbrand. Daaraan is te zien, dat het vuur en het water hun eigenschappen hebben uitgewisseld, of dat de aard van het filosofische vuur heel anders is dan die van het gewone vuur, en het filosofische water de tegenpool van het gewone water is. Michael Maier, *Chymisches Kabinet*, Toelichting III. En: "(...) de trouwe zoeker (...) moet (...)met grote ijver moeite doen om de ware zoon van de koning te kiezen, die - hoewel hij niet praat in gouden kledij - toch niet met een waardeloos, verachtelijk gewaad omgeven is, noch met een bruine, melancholieke kleur bekleed. Anders zou men hem geheel kunnen verwerpen, of tegen een andere omwisselen. Wanneer hij nu vaker wordt gewassen, zullen zijn koninklijke deugden spoedig blijken (...)." Michael Maier, *Chymisches Kabinet*, Toelichting XVIII.

⁴⁰ Mogelijk verwijst de auteur naar de plant *Otatea Glaura* (Maya-zilver).

Die gans van gif bevrijdt, de mensen en het metaal
En alle ziekten heil brengt, ontspringt aan hemel en aard
En of niet dit een middel is op grote schaal

Of niet dit *menstruum*⁴² een schmink van zich kan geven?
Die een oude zeep is en toch hermafrodiet
Mercurius en roest laat hem toch tegenstreven
De roestige vijand, het zwaarste ook het lichtste ziet

Of niet het ravenzwarte in deze witheid steekt?
Een waarlijk slangengift in deze witte zwaan
En een tegengif is die het leven niet doorbreekt
Of dit niet azoth⁴³ heet, en niet een ijdele waan

Een zwavel die daar leeft, een heimelijk vuur der wijzen
Een koninklijk bad, zal voor de koningin ook zijn
De vogel van Jupiter, die de Ouden hogelijk prijzen
Het allerscherpste azijn⁴⁴, en van Bernhard de fontein

⁴¹ *Theriacam*, een medicinale suikerstroop.

⁴² Met *menstruum* wordt een langzaam oplossende vloeistof bedoeld. "Het natuurlijke vuur is het derde *menstruum*, dat in alle dingen innerlijk verborgen ligt." Michael Maier, *Chymisches Kabinet*, Toelichting XVII.

⁴³ Kwikzilver, maar azoth heeft ook vele andere, subtiele alchemistische connotaties, afhankelijk van de bewerkingsvorm. "De conceptie wordt volbracht wanneer de aarde in een zwart poeder is ontbonden. Dan begint zij een weinig van het kwik in zich op te nemen en te behouden, en werkt de man in op de vrouw. Dat wil zeggen, de Azoth werkt in op de aarde." Michael Maier, *Chymisches Kabinet*, Toelichting XXXIV.

⁴⁴ "Wanneer men een ei opent en van binnen geheel en al leegmaakt, het vervolgens met meidauw vult en de opening weer afsluit, trekt de zonneglanz het naar boven, alsof het zwevend is. Zo ook verheft zich het filosofische ei door zijn meidauw, want hierdoor wordt het verheven en toebereid. Dit water is de azijn aller azijnen, die het gehele lichaam in een pure geest verandert. Net zoals een azijn tweeërlei eigenschappen heeft, ze het centrum binnenbrengt en ze aantrekt, zo ook lost het water de lichamen op en stolt ze, zonder dat ze opnieuw kunnen worden gestold, want daar is hun wezen niet naar." Michael, etc., Toelichting X. En: "Net zoals een vrouw de vissen in water gaar maakt, aan het borrelen brengt en kookt en van al hun overbodige

Zoals het hoort, waar Latona⁴⁵ wordt gebaad
De styx, dat tegelijk een staal en water is
Een vagevuur dat niet de onrijpe artsen schaadt
De urine van de knaap⁴⁶, met verlof het lam van Colchis⁴⁷

vochtigheid reinigt, zo behandelt ook de kunstenaar zijn voorwerp in zijn eigen water, dat sterker is dan het allersterkste azijn. Hij haalt het uit elkaar, maakt het gaar, lost het op, laat het stollen en fixeert het, en dit alles in het glas van Hermes dat goed is afgesloten, opdat het water er niet uit vervliegt en het overige in het glas niet verbrandt. Dit vat overtreft alle andere en is de pan en het zweetbad der filosofen waarin de ouden getranspireerd hebben." Michael Maier, *Chymisches Kabinet*, Toelichting XXII.

⁴⁵ Latona is de godendochter van de Titanen, door Jupiter zwanger gemaakt van een tweeling: Apollo (god van de dag = zon) en Diana (godin van de nacht = maan). Latona mocht haar kinderen niet baren in een land waar de zon scheen. Uiteindelijk kon zij baren onder een watergewelf, dat de zon buitensloot. "Om uit te zoeken waarom Latona moet worden gewassen, is moeite en werk nodig. Zij bestaat uit een samengesteld, onvolmaakt lichaam van de zon en de maan, zoals de *Clangor buccinae* ['Het Geluid van de Hoorn'. *De Alchimia opuscula complura veterum philosophorum*, Deel 2, Clangor Buccinae, Francoforti, Cyriaci Iacobi, 1550; RM] vermeldt. De poëten dichten over haar, dat zij de moeder was van Apollo en Diana, hoewel sommigen haar slechts voor de voedstermoeder houden." (...) "Deze Latona is heel grof en zwart en met veel vlekken in haar gezicht bezoedeld, reden waarom zij door de kunst via wassen moet worden gereinigd. Sommigen willen van kwik dat uit wit lood is gesublimeerd, en uit talk, een olie en schmink bereiden⁴⁵, waarmee zij de huid van buiten bestrijken. Hun strijksel valt er echter meteen weer af, omdat dat slechts een overbemest wezen is, dat niet in de huid is binnengedrongen. De wijzen der natuur hebben geen ontzag voor een schmink die op bedrog van het oog is gericht en niet in het binnenste van het lichaam doordringt, doch leren vrijelijk, dat het aangezicht en de huid van Latona doordringend gewassen moeten worden. Men zou zich kunnen afvragen, hoe dit volbracht moet worden. Ik geef de raad, dat men Latona allereerst moet zoeken en herkennen. Als zij in een slechte omgeving is opgegroeid, moet men die door gasvorming verbeteren. Mocht haar afkomst echter iets hoger zijn, moet zij eerst verlaagd worden en in mest begraven. Daar wordt zij tot het witte lood gemaakt, dat na zijn voltooiing de hoop vormt tot het rode, te weten het begin en einde van het Werk." Michael Maier, *Chymisches Kabinet*, Toelichting XI. We zien hier ook de rol van de schmink naar boven komen.

Een graf der levenden dat ook de doden wekt
Een waarlijk kinderspel en een goed vrouwenwerk⁴⁸
Een ding dat zich tot ieder ding uitstrekt
Het droge water ondersteunt de wijze sterk

Of niet de slang en draak het gif saam moeten sproeien
Tot de Lunaria bestendig in het vuur staat
Of niet de maagdenmelk het water in moet vloeien
Totdat het grote monster het leven binnengaat

Ik weet heel wel, men houdt u niets verborgen
Zout, zwavel en kwik u goed voor ogen zullen staan
Ik zoek het in één ding, van de avond tot de morgen
Op welke wijze en hoe vat ik die arbeid aan

De zorg voor voeding zal mij nauwelijks tijd vergunnen
Want in de loop van vele maanden zit ik bij de oven

⁴⁶ "Moriens huldigt dit axioma: 'Ieder lichaam dat geen ziel heeft, is duister en verdonkerd.' En Hermes: 'Neem zijn hersenen en verpulver die met het allerscherpste azijn of de urine van een knaap, tot ze donker worden.' Wanneer dit gebeurd is, staan ze in hun rotting op tot leven. Dan treden de troebele wolken die vóór de dood in en boven zijn lichaam waren weer tevoorschijn." Michael Maier, *Chymisches Kabinet*, Toelichting XII.

⁴⁷ Te weten het Gulden Vlies, dat door Iason van het eiland Colchis werd gehaald.

⁴⁸ In deze passages wordt Latona gekoppeld aan het begrip vrouwenwerk. Ook hier is weer een duidelijke link met het werk van Michael Maier te vinden: "Jupiter (...) had zijn vader van de troon gestoten en hem zijn mannelijkheid ontnomen, opdat hij geen kinderen meer zou kunnen verwekken. Uit het mannelijk lid dat in zee was geworpen, ontsproot de schone vrouw Venus, en uit Jupiter - het witte lood - stammen alle overige planeten, te weten: Mars (uit Juno); Mercurius (uit Maja, de dochter van de Mauritaanse berg Atlantis); Maan en Zon (uit Latona). En alleen deze vier worden enkel door een eenvoudige vrouwenarbeid, te weten het koken, aan het licht gebracht. Onder het koken versta ik de rijping en de ruwe en grove afzonderlijke delen die in het filosofische glas door het vuur worden bereid." Michael Maier, *Chymisches Kabinet*, Toelichting XXII.

Doch mocht ik graag het werk ten einde brengen kunnen
Zullen moeite, tijd en werk er mij niet van beroven

Zijn tijd besteedt men nergens beter aan
Zou men de schat verkrijgen voor twee dukaten
Als het kon, was het goed de oven aan te laten staan
Groot geld verspillen, die raad zou mij niet baten

In de kunst mis ik gezellen en een vriend
Een vriend is nu zo zeldzaam als een witte raaf
Hoewel zich menigeen als vriend aandient
Zij zoeken listig nut uit wat ik heb opgedaan

En waar zijn zulke lieden te vinden die zwijgen kunnen
Zo zelden vindt men ergens zwijgzaamheid
Daar men het dagelijks brood niet goede mensen wil gunnen
Daarom zeg ik met de wereld, blijf de vriend die gij nu zijt

Mij zal uw compliment zo lichtjes niet bekoren
Ik waarlijk ken de slechtheid van de wereld
Ik kan de gladde woorden wel met oren horen
En lach wanneer een vos zich hoffelijk en vriendelijk opstelt

Beschouw en wantrouw, zo heet de oude leer
Omdat de slechte wereld geheel Français wil zijn
Monsieur gelooft mij niet, hoe hoog dat ik hem eer
Zo heet het compliment, de woorden zijn slechts schijn

Ik min de Duitse trouw en zeg u wat ik meen
Daarom begunstigt mij vrijwel geen een
Ach, was ik maar bij u een uur alleen
Om vrij te spreken over de geprezen steen

Ik weet dat het een antwoord van u bevat
Gij zijt mijn vriend, gij wenst welhaast te veel

Aan u komt toe op deze aard de hoogste schat
Alsook het zielenheil eenvoudig zij uw deel

Werk, bid en zoek, verschaf ook kolen, vaten
Volg wat de wijze zegt, lees Lullius' testament daarneven
Wilt gij uw ongeluk uit vrije wil toelaten
Aanschouw hoe men bij dag en nacht ons wil doen sneven

Gesteld dat er een God is, waar zou men u dan zoeken
En aan wie verkoopt gij wel zulk dure waar?
Als gij de kunst onthult, hoe zou men u vervloeken
Nee, deze arbeid is omgeven met gevaar

Waar zoudt gij zeker wezen voor groot en klein
De wereld is veel te spits, zo bleef gij niet verdekt
Van die het redelijk menen, er weinig mensen zijn
Het zou uw ongeluk zijn dat daardoor wordt gewekt

Gij zoudt te hoog met deze schat staan pronken
En u verheffen, dan was het met u gedaan
En onze moeite wordt u niet voor niets geschonken
Neem slechts uw doen in acht, denk er niet aan

Ik antwoord nee; en God die kent mijn zinnen
Ik houd niet van de ijdelheid, noch grote ereklassen
Hij weet hoe ik van binnen ben, kent mijn ijverig beginnen
Ik moet het tot zijn eer zien toe te passen

De armen zou ik spoedig in hun nood bijstaan
En kerk en koor zouden door mij begiftigd zijn
Gevangenen zouden spoedig op vrije voeten gaan
Als ik van God zo'n wondersteen ontving en werd die mijn

Gelijk een basilisk⁴⁹ zou ik de wellust vlieden
Vol liefde klinken gebed en erezang
Mij aan het werk onttrekken, zou dan niet geschieden
Dan was ik als geborgen man nooit bang

De gulden regel is het waarvan ik gebruik zal maken
Als men zijn hart kan zijn, zij men niet andermans knecht
Doch aan geluk kon ik nog niet geraken
En is mij nog in alle stijl ontzegd

Ik breek nu af in hoop, en zal hiermee besluiten
Daartegen vaar gij wel, geëerde band van rozen
De hemel beschutte u, moog zijn genoeg en uit
Schrijf, ook al is mijn moeite niet tot nut gekozen

En is het uw stiel nog een vervolg te schrijven
Kan ik u groeten, ben afwezig en verborgen
Want zo zij⁵⁰ donker is, zal zij bedekt wel blijven
En de vier talen⁵¹ kunnen mij verandering bezorgen

Ik zocht in de tabel die gij deed publiceren
Zoals daar frank en vrij naar waarheid wordt gezegd
En die de wereld vrijwel immer moest ontberen
En zo menig denker als fantasie heeft uitgelegd

Ik vroeg wat en waar?
Het antwoord was ernaar
Zou niet ontkennend zijn

⁴⁹ Een mythisch dier, koning der slangen. Ook alchemistisch symbool voor tin.

⁵⁰ De Broederschap.

⁵¹ Vertaling onzeker. "Und in 4. Sprachen gilt der Wechsel mir auch gleich." Met de vier talen verwijst de auteur waarschijnlijk naar de talen waarin volgens hem (zie zijn voorwoord) de bekende Rozekruisersgeschriften al bekend waren. Het zal dan gaan om het Latijn, Duits, Frans en Engels.

De vraag was in Latijn

42791511152314 - 132326 - 206211121221122

214201118222314 - 56211225620112314

Wat ik nog niet begrijp, leer ik door ijverig te blijven

Wie eigenzinnig is, neemt zelden een goed besluit

Aan al mijn lezers gun ik hartelijk mijn schrijven

Of dat kabbala is, spreek gij het oordeel uit

EINDE

STORMTOREN SCHWEIGHARDT

